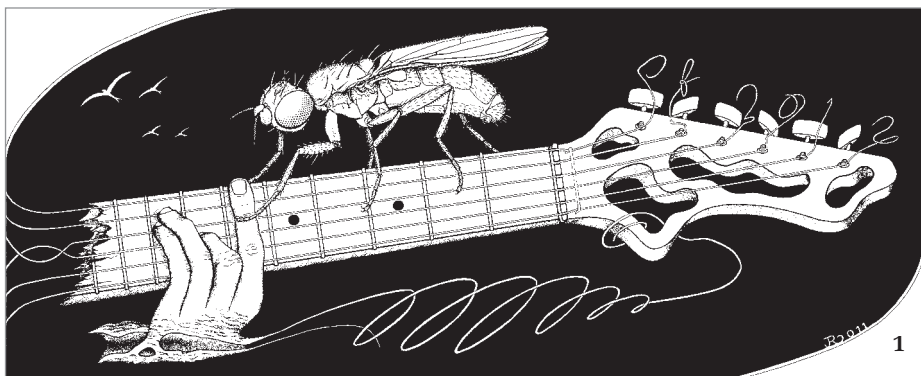

Jindřich Roháček a Pavel Tyrner čestnými členy České společnosti entomologické

Česká společnost entomologická, která v příštím roce oslaví 120. výročí své existence, již od r. 1907 propůjčuje tuzemským i zahraničním osobnostem status čestného člena. Jde o nejvyšší uznání ČSE, kterého mohou osobnosti spjaté s oborem entomologie dosáhnout (více např. Živa 2021, 6: CLXXIX). Je udělováno entomologům, kteří se významně zasloužili o chod ČSE či o rozvoj entomologie jako oboru. Na rozdíl od Ocenění ČSE (o něm blíže v Živě 2020, 4: XCIII; 2022, 1: XXI; 2023, 1: XXXI a 3: CVI) je status čestného člena podmíněn celoživotním přínosem, a také může být udělen i memoriam. K dnešnímu dni se této pocty dostalo 20 zahraničním a 73 tuzemským entomologům, k nimž dne 18. února 2023 přibyli Jindřich Roháček (obr. 2) a Pavel Tyrner (obr. 5), když na Valném shromáždění ČSE v Kulturním Domě barikádníků v Praze byli jednomyslně zvoleni členskou základnou za čestné členy ČSE. J. Roháček si čestnou plaketu převzal přímo z rukou místopředsedy ČSE Stanislava Benedikta. P. Tyrner se bohužel nemohl valného shromáždění kvůli nemoci zúčastnit a plaketka mu byla předána později kolegou Karlem Schönem.

● RNDr. Jindřich Roháček, CSc.

Narodil se 2. prosince 1951 v Jihlavě, ale od narození žil v Třešti, kde také chodil na základní školu. V Telči studoval na Střední všeobecně vzdělávací škole, maturoval v r. 1970. V letech 1970–75 studoval obor Odborná biologie se specializací systematická zoologie – entomologie na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně (tehdy Univerzita Jana Evangelisty Purkyně). Diplomovou (1975) a rigorózní práci (1978) pod vedením prof. Rudolfa Rozkošného věnoval studiu dvoukřídlých (Diptera), konkrétně čeledi mrvnatkovití (Sphaeroceridae) v Československu, resp. v Evropě. Tato témata následně rozpracoval v monografii (dnes již bývalého) rodu *Limosina*, kterou položil základy moderního výzkumu zmíněné čeledi. Vědeckou kandidaturu (titul CSc.) obhájil v r. 1991 na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy pod vedením prof. Jaromíra Doskočila. Výsledky kandidátské práce posléze

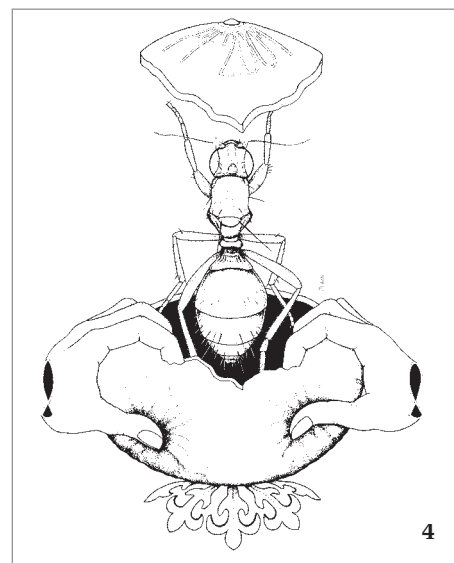
publikoval v r. 1991 formou monografie nazvané A monograph of *Leptocera* (*Rachispoda* Liroy) of the West Palaearctic area (Diptera, Sphaeroceridae).

Od r. 1976 pracuje J. Roháček ve Slezském zemském muzeu v Opavě jako výzkumný pracovník a kurátor entomologických sbírek. V letech 1990–2009 zde působil jako vedoucí oddělení přírodních věd a dvakrát byl i zástupcem ředitele. Vědecky a publikačně je neuvěřitelně činný – je autorem nebo spoluautorem více než 500 odborných publikací, včetně 7 monografií, a editorem čtyř kolektivních monografií. Zaměřuje se především na čeledi hloubilkovití (Anthomyzidae) a mrvnatkovití z řádu dvoukřídlých. Jako systematik objevil a popsal (sám nebo ve spoluautorství) dvě čeledi, dvě podčeledi, 48 rodů a podrodů a 281 druhů nebo poddruhů dvoukřídlých. Je nutné zmínit, že jeho popisy, revize a monografie jsou vždy bohatě ilustrovány velmi detailními perokresbami a fotografiemi živých jedinců. Během let nashromáždil a vlastnoručně vypracoval ohromný materiál hmyzu, především dvoukřídlých, který tvoří významnou část přírodovědných sbírek Slezského zemského muzea. Tato sbírka čítá dnes již přes 200 tisíc exemplářů a obsahuje typový materiál několika set druhů.

Pro podrobnější biografii, včetně popisu odborných aktivit, bibliografii a seznam taxonů pojmenovaných na jeho počest, odkazujeme na práce Jaroslava Starého (2012) a J. Starého a Jana Ševčíka (2022) v Časopise Slezského zemského muzea série A – vědy přírodní (Acta Musei Silesiae Scientiae Naturales). Další zajímavé informace lze najít v rozhovoru s J. Roháčkem uveřejněném v časopise pro členy ČSE Podušák (Tkoč a Roháček 2022).

● Mgr. Pavel Tyrner

Narodil se 23. března 1941 v Praze. Vysokoškolská studia započal na Vysoké škole pedagogické v Praze, obor Biologie – Chemie, avšak během jeho studia byla tato škola v r. 1960 zrušena. Vzdělání tedy dokončil na Univerzitě Karlově v r. 1962. Tímto rokem končí jeho působení v Praze, nastoupil totiž na umístěnku jako středo-

1 až 4 Jindřicha Roháčka (obr. 2) provází entomologie nejen v pracovním životě, ale prolíná se i s jeho uměleckými aktivitami. Každoročně svým přátelům rozesílá přání do nového roku formou surrealistických kreseb (1 a 4), jejichž součástí jsou různé druhy dvoukřídlého hmyzu (Diptera), včetně jeho oblíbené skupiny mrvnatek (Sphaeroceridae); na snímku bezkřídlá *Aptilotus paradoxus* (3). Orig. J. Roháček (obr. 1 a 4), foto L. Jarošová (2) a J. Roháček (3)

školský profesor na gymnáziu v Litvínově. Časem se stal ředitelem zmíněné instituce a pracoval zde až do odchodu do penze.

Ačkoli vystudoval učitelskou kombinaci biologie a chemie, vždy spíše tíhl k biologii. Hlavně v začátcích se intenzivně věnoval ornitologii a posléze výzkumu netopýřů. Kromě ptáků a netopýřů však jevil zájem i o další skupiny obratlovců a v průběhu let publikoval řadu odborných prací a pojednání na toto téma. Časem našel také lásku k entomologii. V entomologických začátcích se věnoval zejména vrubounovitým broukům (nadčeleď Scarabaeoidea), postupně však rostl jeho zájem o blanokřídlé (řád Hymenoptera). Později se zaměřil především na blanokřídlé z infrařádu Aculeata a specializoval se zvláště na zlatěnky (čeleď Chrysidae). Právě v této skupině se záhy stal uznávaným odborníkem a velmi žádaným determinátorem. Za zlatěnkami, ale i dalším hmyzem cestoval do řady zemí. Kromě Střední Asie (Kazachstán, Kyrgyzstán, Tádžikistán a Uzbekistán) navštívil např. Írán, Mongolsko i Turecko, a několikrát Středozeří (Bulharsko, Rumunsko, Itálie a Španělsko). Věnoval se však také sběru u nás, jezdil často na Moravu nebo přilehlé Slovensko. Rovněž v okolí svého bydliště na Mostecku byl velmi aktivní. Své zkušenosti zúčastnil v řadě inventarizačních průzkumů týkajících se území určených k těžbě hnědé uhlí a mapoval sukcesi hmyzu na plochách po dokončených rekultivacích. Během kariéry publikoval téměř 50 odborných prací týkajících se blanokřídlých a další poté zaměřené na jiné skupiny živočichů.

Kombinace povolání středoškolského profesora a aktivního člena entomologické obce je ideální pro výchovu a ovlivnění studentů a začínajících entomologů, ale i kolegů z odborné veřejnosti. Pavel Tyrner této příležitosti využil naplno. Pozitivním přístupem a schopností předávat znalosti

5 až 7 Pavel Tyrner (obr. 5) zasvětil život studiu zlatěnek (Chrysidae), které jsou známé jako hnízdní paraziti nebo ektoparaziti jiných žahadlových blanokřídlých (Hymenoptera: Aculeata). Do povědomí veřejnosti se však zapsaly zejména díky nezaměnitelnému vzhledu, doslova „hrají všemi barvami“. Většinou jde o kombinaci zelené a modré jako u *Chrysis fasciata* (6), často doplněnou červenou jako u zlatěnky vínové (*Hedychrum rutilans*, 7). Foto K. Schön (obr. 5) a P. Šípek (6 a 7), barevné snímky si můžete prohlédnout na webové stránce Živý.

ostatním ovlivnil za svou dlouhou kariéru mnohé. I po ukončení povolání se stále zapojuje do dění v entomologické komunitě a udržuje kontakt s řadou přírodovědců. Mezi jeho „žáky a odchovance“ patří Lukáš Blažej, Petr Bogusch, Jiří Hejkal, Pavel Krásenský, Ján Macek, Pavel Moravec, Jakub Straka a mnoho dalších.

Pro podrobnější biografii odkazujeme na práce Karla Schöna a kol. (2021) a Davida Krále a Davida Sommera (2023) vydané v časopise Klapalekiana.

Použitá literatura uvedena na webu Živý.

Z dění v Akademii věd – poslechněte si

Profilové rozhovory s vědci a vědkyněmi z ústavů AV ČR v podcastu

12. dubna 2023: O vzpomínkách, tréninku paměti a mozku s neurovědcem Alešem Stuchlíkem

A. Stuchlík vede ve Fyziologickém ústavu AV ČR Oddělení neurofyziologie paměti, kde se snaží porozumět základům chování a přináší i aplikované výstupy. Jak se ukládají vzpomínky, jak fungují neurony, můžeme mozek trénovat v každém věku? Je opravdu lidský mozek nepřekonatelný ve srovnání s umělou inteligencí?

21. dubna 2023: Co nevíme o RNA?

Za objevy s Hanou Macíčkovou Cahovou
Skupina H. Macíčkové Cahové se v Ústavu organické chemie a biochemie AV ČR zabývá hledáním nových RNA modifikací a snaží se pochopit jejich význam pro buněčné procesy. V r. 2020 objevila dosud neznámou část RNA, tvořenou signálními molekulami, alarmony. Jak může výzkum RNA modifikací pomoci v medicíně?

17. května 2023: Žalob přibývá. S Evou Balounovou o klimatickém právu

E. Balounová působí v Centru pro klimatické právo a udržitelnost (CLASS) v Ústavu státu a práva AV ČR. Je expertkou na právo životního prostředí a na klimatické právo. Zatímco v západní a severní Evropě je změna klimatu už delší dobu tématem právní vědy, u nás se teprve zabydluje. Kdy přijme Česká republika klimatický zákon? Na co si stěžují žalobci v klimatické žalobě proti ČR? Má šanci na úspěch globální smlouva o nešíření fosilních paliv?

31. května 2023: Pestrý život trilobitů.

Cesta do pravěku s Lukášem Laiblem

L. Laibl z Geologického ústavu AV ČR se specializuje na larvy trilobitů, prvohorních členovců, které mohly sloužit jako potrava pro některé mořské živočichy. Ačkoli vědci popsali přes 20 tisíc druhů trilobitů, o jejich životě stále nevíme vše. Jaké měli

superschopnosti? Kde jsou nejzajímavější naleziště zkamenělých schránek? Jaké to je najít nový druh trilobita?

14. června 2023: Umělou inteligenci je třeba regulovat, říká Mark Coeckelbergh

Umělá inteligence vzbuzuje spoustu otázek. Máme vývoj nových technologií regulovat? Jak moc otrásá umělá inteligence základy naší demokracie? Odpovídá filozof a odborník na etické výzvy současných technologií M. Coeckelbergh z Centra pro environmentální a technologickou etiku – Praha při Filosofickém ústavu AV ČR.

21. června 2023: Posedlost molekulou vody. O vodě a vědě s Pavlem Jungwirthem

P. Jungwirth z Ústavu organické chemie a biochemie AV ČR byl hostem epizody Áčka, jež vznikla naživo na Veletrhu vědy 2023. Fyzikální chemik, který vede skupinu Molekulové modelování, letos získal prestižní ERC Advanced grant na podporu projektu zpřesnění popisu iontů v biologických systémech pomocí strojového učení.

Na výzkumná pracoviště vás zve Jitka Kostelníková. Podněty na hosty zasílejte na e-mail cernoch@ssc.cas.cz. Tvorbu podcastu podporuje Strategie AV21. Najdete je na Spotify, Google Podcasts, Apple Podcasts nebo Anchoru a dalších aplikacích.

Více na <https://www.avcr.cz/cs/vice-verejnost/podcasty/>